

MAREK LESZCZYŃSKI

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE W WYMIARZE LOKALNYM

Abstract: Social Security in the Local Dimension. The article presents the issue of identification of social threats which constitute the hindrance for balanced socio-economic development. The attention has been drawn to strengthening the role of governments in solving social problems on a local level in conditions of progressive processes of economic globalization and its social results.

Key words: Local authorities, social security, social threats.

Wstęp

Bezpieczeństwo społeczne jest względnie nowym obszarem badawczym w naukach o bezpieczeństwie. Wynika to ze zmian politycznych i końca „zimnej wojny”. Wraz z rozpadem układu dwubiegunowego pojawiły się alternatywne, w stosunku do szkoły realistycznej w teorii stosunków międzynarodowych, koncepcje bezpieczeństwa, które uwzględniały wiele innych, pozamilitarnych, czynników. „Odchodzono od tradycyjnego, państwowo-centrycznego podejścia do bezpieczeństwa narodowego, zakładającego prymat państwa narodowego jako jedynie słusznego paradygmatu bezpieczeństwa” [Marczuk 2012, s. 27]. Istotną rolę w rozwoju alternatywnych koncepcji bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa społecznego odegrała szkoła kopenhaska z Buzanem [Buzan *et al.* 1998]. Ważnym głosem w formułowaniu koncepcji bezpieczeństwa społecznego była praca Becka [2002]. W Polsce w badaniach nad bezpieczeństwem społecznym na uwagę zasługują publikacje Skrabacz, która definiuje *bezpieczeństwo społeczne* jako „ochronę egzystencjalnych podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokojenia indywidualnych potrzeb (materialnych i duchowych) oraz realizacją aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje eme-

rytalne” [Skrabacz 2012, s. 53]. Istotne znaczenie ma uwaga o konieczności wzmocnienia odpowiedzialności obywateli za los własny i los rodzin, ponieważ walka z marginalizacją i nadrzędna rola państwa w tym procesie nie może kształtować postaw znanych jako wyuczony syndrom bezradności. Polega on na stopniowym zatracaniu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych i sięganie po pomoc instytucji pomocy społecznej w sytuacjach do tego nieuprawnionych [Leszczyński 2011, s. 58]. Istotnym elementem bezpieczeństwa społecznego jest tworzenie warunków rozwojowych, przez możliwość aktywnego uczestniczenia w edukacji, kulturze, szeroko rozumianym życiu społecznym. Bezpieczeństwo społeczne odnosi się także do poczucia wspólnoty, tworzenia więzi społecznych opartych na zaufaniu. Możemy zatem powiedzieć, że *bezpieczeństwo społeczne* składa się z trzech komponentów (składowych): *bezpieczeństwo socjalne* (odnoszące się do minimalnych standardów socjalnych opisanych przez poziom minimalnych płac, dochodów, transferów – gwarantowanych w systemie prawa i wynikających z istoty demokratycznego państwa), *bezpieczeństwo wspólnotowe* (odnoszące się do obszaru doznań i emocji, mające charakter psychofizyczny, subiektywne doznanie jedności bycia częścią większej wspólnoty, społeczeństwa. Poziom tego rodzaju bezpieczeństwa zależy od poziomu kapitału społecznego) oraz *bezpieczeństwo rozwojowe* (odnoszące się do ogólnych warunków rozwoju obywatela w danym państwie, opisane przez szanse i możliwości rozwojowe, współcześnie zależy ono głównie od poziomu kapitału ludzkiego, warunków instytucjonalnych, poziomu decentralizacji państwa i upodmiotowienia obywatela w systemie prawnym) [*ibidem*]. Badania nad bezpieczeństwem społecznym powinny być prowadzone w sposób wieloaspektowy na różnych szczeblach organizacji państwa. Nasilające się procesy globalizacyjne i redefinicja funkcji państwa narodowego wymaga stałego dostosowywania struktury organizacyjnej państwa do zadań i potrzeb społecznych. Obserwowane zjawiska polaryzacji rozwoju ekonomicznego i społecznego skłaniają do refleksji, że współczesne państwo ma nie mniej zadań do zrealizowania w zakresie kierunkowania rozwoju i dystrybucji dóbr publicznych niż miało w fazie szczytowego rozwoju państwa dobrobytu. Inny jest jednak charakter tych działań i w znacznie większym stopniu realizacja zadań ma charakter wielokierunkowy i zdecentralizowany. Efektywnej realizacji zadań służy rozwijanie idei samorządowej wraz z właściwie zaprojektowaną strukturą władz publicznych w terenie. Celem opracowania jest wskazanie na konieczność wielowymiarowego podejścia do rozwiązywania problemów społecznych, w tym zwłaszcza podkreślenie roli władz lokalnych w tym zakresie. W ramach nauk o bezpieczeństwie jedną z istotnych, badanych

relacji jest relacja państwo-obywatel. Dotyczy to także relacji samorząd-obywatel, ponieważ to właśnie ta zdecentralizowana forma państwa w sposób najbardziej istotny określa zaspokojenie społecznych potrzeb obywateli. Wreszcie można powiedzieć, że warunki zamieszkania, które kształtują subiektywne odczucie wysokiej lub niskiej jakości życia obywateli także w dużym stopniu zależą od działań władz publicznych. Działania władz publicznych w istotny sposób mogą wpływać na poprawę bezpieczeństwa społecznego. Jako główne obszary oddziaływania władz lokalnych (miejskich) można wskazać: politykę oświatową, w tym zwłaszcza projektowanie sieci placówek edukacyjnych różnych szczebli, politykę zdrowotną na podstawie diagnozy potrzeb zdrowotnych mieszkańców miasta, politykę mieszkaniową zwłaszcza adresowaną do mieszkańców ubogich mieszkających w lokalach substandardowych, kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej integrującej mieszkańców, kształtowanie ładu i porządku publicznego. Spiwem wszystkich działań powinna być walka z wykluczeniem, marginalizacją i dezintegracją społeczną mieszkańców.

1. Zagrożenia wykluczenia społecznego

Obszar badawczy bezpieczeństwa społecznego należy rozważać w kategoriach, czy można wyłonić grupy społeczne szczególnie podatne na zagrożenia społeczne. Analizując społeczeństwo pod względem pozycji zawodowej i społecznej, cech społeczno-ekonomicznych oraz warunków życia i zamieszkania [Danecki 1998, s. 117; Jakubczak, Flis 2006, s. 415] można wytypować grupy ludzi mających największe problemy z osiągnięciem stanu bezpieczeństwa społecznego. Ze względu *na pozycję zawodową i społeczną* grupą najbardziej podatną na zagrożenia społeczne są osoby, które utraciły pracę lub nie mają możliwości jej podjęcia. Bezrobocie nie tylko wpływa destrukcyjnie na nie, ale wywołuje destrukcyjne zjawiska w środowisku lokalnym, zatrudnione w przedsiębiorstwach, które z różnych przyczyn przeznaczone są do likwidacji. Osoby te żyją w ciągłym zagrożeniu, godząc się na niskie i nieregularne wynagrodzenia, utrzymujące się z pracy w sferze budżetowej, zwłaszcza pracownicy publicznej służby zdrowia, oświaty, kultury. Wraz z degradacją materialną nastąpił spadek prestiżu zawodowego i pozycji społecznej, a to nasila zjawiska korupcji i przestępczości w tych grupach, sprzyja degradacji moralnej i braku etyki zawodowej, utrzymujący się z pracy na roli w niewielkich gospodarstwach, które nie są w stanie wykorzystać dobrodziejstw Wspólnej Polityki Rolnej UE. Biorąc pod uwagę kryterium społeczno-demograficzne najmniej odporne na zagrożenia społeczne są: rodziny wielodzietne oraz rodziny niepeł-

ne z przewagą matek samotnie wychowujących dzieci, osoby upośledzone fizycznie i umysłowo, dzieci i młodzież wychowujące się w rodzinach patologicznych, dysfunkcyjnych, osoby starsze, utrzymujące się z emerytur i rent poniżej minimum socjalnego, osoby z różnych przyczyn „wypaczone” społecznie, narażone na bezdomność, alkoholizm, narkomanię, prostytucję. Wreszcie ze względu na warunki życia, a przede wszystkim uwarunkowania lokalne prawdopodobieństwo znalezienia się w bardzo trudnej sytuacji życiowej występuje wśród mieszkańców regionów: najuboższych ekonomicznie; o najwyższym bezrobociu; dotkniętych klęskami naturalnymi, ekologicznymi (powodzie, pożary, inne). Zjawisko zagrożeń społecznych nie odnosi się do pojedynczych osób, a co najmniej grupy ludzi lub danego zbiorowiska osób, przy czym negatywne zjawisko występuje z pewnym natężeniem lub następuje kulminacja oddziaływania kilku wyznaczników. Określa się, że osoby, które funkcjonują w takich warunkach znalazły się w „krytycznych sytuacjach życiowych”. Sytuacje te można rozpoznać po kumulacji następujących zespołów objawów: niezaspokojenie podstawowych potrzeb człowieka; konieczność podjęcia decyzji o wysokim stopniu ryzyka; zawodność dotychczasowych mechanizmów adaptacyjnych; załamanie drogi życiowej; niemożność samodzielnego wyjścia z sytuacji trudnej. Krytyczne sytuacje życiowe mogą pojawiać się gwałtownie lub narastać przez dłuższy okres, a mogą być spowodowane zarówno przez czynniki obiektywne (wypadek losowy, kryzysy rozwojowe), jak i subiektywne (bierność, niezaradność, zaburzenia psychiczne)¹. Z życia człowieka nie można wyeliminować krytycznych sytuacji życiowych, niektóre są wręcz potrzebne w praktycznym, radzeniu sobie z trudnościami i wpływają stymulujące na prawidłowy rozwój osobowości. Niebezpieczne jest natomiast kumulowanie się różnego rodzaju trudności w życiu jednostki, zwłaszcza w sytuacji, gdy przestaje ona panować nad zachodzącymi zjawiskami czy procesami. Kryzysy dotyczące znacznych zbiorowości społecznych, powodują na szeroką skalę skrajnie trudne sytuacje w życiu jednostek i rodzin oraz niszczą więzi społeczne w stopniu zagrażającym stabilności społeczeństwa – wówczas krytyczne sytuacje życiowe przekształcają się w tzw. kwestie społeczne. Termin *kwestia* oznacza „zagadnienie do rozwiązania, coś, z czym należy się uporać”. Zatem *kwestia społeczna* to stan lub proces społeczny polegający na niezaspokojeniu na szeroką skalę podstawowych potrzeb ludziach lub problem społecz-

---

¹ [Wronkowska, Zmierczak 2005, s. 72; por. także Skrabacz 2012, s. 91-93]. Autorka wyraźnie wskazuje na silne związki bezpieczeństwa społecznego z teorią polityki społecznej omawiając grupy zagrożone wykluczeniem.

ny szczególnie dokuczliwy dla danej społeczności, który należy rozwiązać, ponieważ stanowi dolegliwość o wysokim stopniu natężenia dla biologicznej substancji narodu, potencjału kulturowego i spójności społeczeństwa². W rzeczywistości społecznej funkcjonuje wiele rodzajów kwestii społecznych, a ich identyfikacja i klasyfikacja zależy od przyjętych kryteriów. Biorąc pod uwagę problem zaspokojenia potrzeb, można wyróżnić m.in. kwestię ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, oświaty i kultury, patologii społecznych, kryzysu zdrowia, ekologii itp. Zdefiniowanie pojęcia wykluczenie społeczne nie jest łatwe, wynika to z ewolucji uwarunkowań ekonomicznych, zmian w czasie wielkości ekonomicznych, takich jak płaca minimalna, minimalny dochód do dyspozycji, minimum biologiczne, a także punktów odniesienia, takich jak zakres oferowanych usług społecznych: służba zdrowia, edukacja, kultura czy wreszcie jakość zamieszkania. *Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski* definiuje *wykluczenie społeczne* jako: brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a szczególnie dla osób ubogich. Jest to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie zgodne z prawem odgrywanie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Wykluczenie społeczne rozpatrywać można z punktu widzenia jednostki lub wspólnoty, takiej jak rodzina, grupa zawodowa, mieszkańcy określonego terytorium. Wykluczenie społeczne dotyczy zwłaszcza osób, rodzin i grup dotkniętych [Frąckiewicz 2005, s. 11-12]: ubóstwem materialnym, niekorzystnymi procesami społecznymi, brakiem wykształcenia umożliwiającym im: osiągnięcie normalnej pozycji społecznej, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy, dyskryminacją, zarówno wskutek niedorozwoju odpowiedniego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów utrudniających normalne funkcjonowanie w społeczeństwie. Wykluczenie społeczne można również rozpatrywać jako wykluczenie: strukturalne, fizyczne i normatywne. Na wykluczenie strukturalne wpływa miejsce zamieszkania, a także posiadanie dochodów poniżej granicy ubóstwa. Wykluczenie fizyczne jest związane z wiekiem, niepełnosprawnością, poziomem wykształcenia rodziców. Wykluczenie normatywne to konflikty z prawem, zjawiska patologii, brak odpowiedniej legislacji w odniesieniu do migrantów, postawy wobec sytuacji po odbyciu kar (opieka penitencjalna). Według danych z *Diagnozy Społecznej* najwyższy odsetek ludności kraju jest zagrożo-

---

² *Ibidem*, s. 78.

ny wykluczeniem fizycznym – 14,4%, następnie strukturalnym – 11,8% i normatywnym – 3,3%. Wśród zagrożonych przeważają mężczyźni, osoby o niskim statusie wykształcenia, mieszkańcy miast do 10 tys. mieszkańców, samotne matki lub ojcowie, rodziny wielodzietne, niepełnosprawni [Czapiński 2009]. Warto także wspomnieć, że szczególnie trudna sytuacja społeczna i materialna dotyka w Polsce dzieci i młodzież do 17 roku życia, według danych Komisji Europejskiej za lata 2009 i 2010 biedą dotknięte jest ok. 2 mln dzieci i młodzieży, z kolei według danych OECD w Polsce mamy do czynienia z największym spośród 21 krajów europejskich wykluczeniem w grupie wiekowej do 17 roku życia. Dane te budzą najwyższy niepokój, jeżeli skonfrontujemy je z relatywnie dobrymi wskaźnikami ekonomicznymi dla Polski. Wypada postawić pytanie o celowość i zasadność systemu transferu dochodów, a także o szanse rozwoju młodego pokolenia i to, jakie postawy będą dominować wśród młodzieży. Czy nie grozi nam kumulacja frustracji, beznadziei w grupach dotkniętych marginalizacją, nasilenie patologii, a także erozja wartości propaństwowych. Wykluczenie społeczne niesie za sobą zagrożenie związane z powielaniem modelu i dziedziczeniem biedy, dziedziczeniem pewnych cech warunkujących pokoleniowy charakter wykluczenia. Jednocześnie możliwe jest podjęcie wielu działań zarówno w skali makro, jak również na szczeblu regionalnym i lokalnym, które przeciwdziałać będą wykluczeniu społecznemu. Możemy zaliczyć do nich następujące działania jak [Frąckiewicz 2005, s. 14]: zwiększenie uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym, radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci, ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych, ograniczenie długookresowego bezrobocia, zmniejszenie bezrobocia młodzieży, zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych, upowszechnienie kształcenia ustawicznego, wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności, powszechne ubezpieczenie zdrowotne, wzrost dostępności tanich mieszkań, dostęp do pracowników socjalnych, rozwój pomocy środowiskowej, zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

2. Zadania władz lokalnych w obszarze bezpieczeństwa społecznego obywateli

Samorząd terytorialny zaspokaja potrzeby lokalne ludności, ale także wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych. Do zakresu obowiązków samo-

rządu powiatowego z obszaru polityki społecznej należą zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie [Durasiewicz 2010, s. 355-358]: edukacji publicznej, pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej i zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi i środowiska, współpraca z organizacjami pozarządowymi. Zakres zadań powiatu w obszarze tworzenia podstaw bezpieczeństwa społecznego jest bardzo szeroki i obejmuje m.in. [Ustawa 2004]: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz wypłacanie wynagrodzenia z tytułu pozostawania w gotowości przyjęcia dziecka albo świadczonej opieki i wychowania niespokrewnionym z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym, zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie, pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu, przyznawanie pomocy materialnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Dalsze zadania powiatu to także pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki

wychowawcze, mające braki w przystosowaniu się, pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy, pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób, prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu, podejmowanie innych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych, sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, utworzenie i utrzymanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Do katalogu zadań własnych gminy w obszarze kształtowania bezpieczeństwa społecznego należą [Ustawa 2004]: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, sporządzenie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej, udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych. W dalszej części Ustawodawca zadania te określił jako: przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania, świadczenia na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ, przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego, opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującą matką, ojcem lub rodzeństwem, praca socjalna, organizowanie usług opiekuńczych,

w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego lub mieszkaniach chronionych. Ponadto, gmina zobligowana jest do innych działań w sferze zapewnienia bezpieczeństwa społecznego, jak: tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, dożywianie dzieci, sprawowanie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, utworzenie i utrzymanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Zadania zlecone z zakresu kształtowania bezpieczeństwa społecznego obejmują zaś [*ibidem*]: przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiołową lub ekologiczną, prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

Pomoc dla mieszkańców ma charakter zinstytucjonalizowany, a świadczeniem pomocy zajmują się Ośrodki Pomocy Społecznej i Powiatowe (Miejskie) Centra Pomocy Rodzinie, które są jednostkami organizacyjnymi realizującymi zadania własne oraz zlecone przez administrację rządową, które dotyczą pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej mającej na celu poprawę funkcjonowania rodziny, zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym i dysfunkcyjności rodzin [Józwiak 2012, s. 104].

Zakończenie

W opracowaniu dokonano charakterystyki bezpieczeństwa społecznego jako ważnego obszaru badawczego w naukach o bezpieczeństwie, a także zwrócono uwagę na zwiększającą się rolę władz publicznych niższych szczebli w diagnozowaniu i rozwiązywaniu problemów (kwestii społecznych) wspólnot lokalnych. Lokalny wymiar bezpieczeństwa społecznego wymaga tworzenia odpowiedniej sieci instytucji wsparcia społecznego oraz tworzenia

strategii i mechanizmów inkluzji społecznej. Katalog zadań do zrealizowania na poziomie lokalnym wymaga także sprawnego zarządzania i odpowiedniego podejścia do dystrybucji środków przeznaczonych na działania z zakresu spójności społecznej.

Literatura

- Baron-Wiaterek M., 2010, *Rola organizacji pozarządowych w tworzeniu sieci wsparcia we wspólnotach lokalnych*, [w:], *Lokalne sieci wsparcia*, M. Gagacka, K. Głębicka, (red.). Politechnika Radomska, Radom.
- Beck U., 2002, *Spoleczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*. Warszawa.
- Buzan B., Waever O., de Wilde J., 1998, *Security: A New Framework for Analysis*. LRP, Boulder-London.
- Czapiński J. (red.), 2009, *Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa.
- Danecki J., 1998, *Kwestie społeczne, istota, źródło, zarys diagnozy*, [w:] *Polityka społeczna*, A. Rajkiewicz, J. Supińska, M. Księżopolski (red.). Wyd. Śląsk, Katowice.
- Durasiewicz A., 2010, *Sieci wsparcia dla radomskich rodzin*, [w:] *Lokalne sieci wsparcia*, M. Gagacka, K. Głębicka (red.). Radom.
- Frąckiewicz L., 2005, *Wykluczenie społeczne w skali makro i mikroregionalnej*, [w:] *Wykluczenie społeczne*, L. Frąckiewicz (red.). Katowice.
- Golinowska S., 2006, *Funkcje oczekiwane i realizowane organizacji pozarządowych*, [w:] *Nowe dylematy polityki społecznej*, M. Boni, (red.). Warszawa.
- Jakubczak R., Flis J. (red.), 2006, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w.* Warszawa.
- Jóźwiak B., 2012, *Zadania samorządu terytorialnego w rozwiązywaniu podstawowych kwestii społecznych*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia. Uwarunkowania. Wyzwania*, A. Skrabacz, S. Sulowski (red.). Elipsa.
- Leszczyński M., 2005, *Kształtowanie kapitału ludzkiego a walka z marginalizacją na rynku pracy*, [w:] *Wykluczenie społeczne...*, *op. cit.*
- Leszczyński M., 2011, *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*. Difin, Warszawa.
- Marczuk K. P. 2012, *Bezpieczeństwo społeczne: potrzeba szerokiego ujęcia. Implikacje dla Polski*”, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia... op. cit.*
- Naumiuk A., 2009, *Funkcje organizacji pozarządowych ze szczególnym uwzględnieniem organizacji działających na polu pomocy społecznej*. Warszawa.

- Salamon R., 1993, *Partnerzy w służbie publicznej. Zakres i teoria stosunków rządu z organizacjami non-profit*. Warszawa.
- Sęk H., 1986, *Wsparcie społeczne – co robić aby stało się pojęciem naukowym?* „Przełęcz Psychologiczny”, 3.
- Skrabacz A., 2012, *Uwarunkowania tworzenia bezpieczeństwa społecznego w XXI wieku*. A. Skrabacz, S. Sulowski (red.). Elipsa, Warszawa.
- Skrabacz A., 2012a, *Bezpieczeństwo społeczne. Postawy teoretyczne i praktyczne*. Warszawa.
- Skrabacz A., Sulowski S. (red.), 2012, *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia. Uwarunkowania. Wyzwania*. Elipsa, Warszawa, s. 104.
- Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2008 nr 115 poz.728).
- Wronkowska S., Zmierczak M. (red.), 2005, *Kompendium wiedzy o społeczeństwie, państwie i prawie*. Warszawa.
- Zaufanie w sferze prywatnej i publicznej a społeczeństwo obywatelskie*, Komunikat z badań BS/24/2006, CBOS, Warszawa, 2006.